

Leidraad publiceren op internet

Wat een museum moet weten als het teksten of
beelden online wil zetten

Nederlandse Museumvereniging

Mariska J. de Wit

Inhoudsopgave

Checklist publiceren op internet	1
Inleiding	2
Auteursrecht	2
Algemene introductie Auteurswet en de auteursrechten	2
<i>Exploitatierechten</i>	2
<i>Persoonlijkheidsrechten</i>	3
<i>Naburige rechten</i>	3
Openbaar maken en verveelvoudigen	3
Wie wordt er beschermd en hoe lang?	3
<i>Rechthebbende</i>	4
<i>Duur</i>	4
<i>Toestemming</i>	4
<i>Creative Commons licenties</i>	4
Auteursrechtenorganisaties	6
Uitzonderingen in de Auteurswet	6
<i>Privégebruik</i>	6
<i>Citaatrecht</i>	6
<i>Werken van de overheid</i>	7
<i>Kunst en bouwwerken op openbare plaatsen</i>	7
<i>Openbare tentoonstelling en openbare verkoop</i>	7
<i>Overige uitzonderingen</i>	7
Publiceren op internet	8
Tekst	8
<i>Algemeen</i>	8
Geschriftenbescherming op niet-origineel tekstmateriaal	8
<i>Krantenartikelen</i>	8
Foto's, illustraties en ander beeldmateriaal	9

<i>Algemeen</i>	9
<i>Verweesde werken</i>	9
<i>Foto's van kunstwerken</i>	10
<i>Portretrecht</i>	10
Audiovisueel materiaal	10
<i>Algemeen</i>	10
<i>Naburige rechten</i>	11
<i>Portretrecht</i>	11
Links en andere internetverwijzingen	11
<i>Hyperlink</i>	11
<i>Deeplink</i>	12
<i>Framelink</i>	12
<i>Verwijzen naar ongeautoriseerd materiaal</i>	12
Persoonsgegevens	12
Contractuele voorwaarden	13
Meer informatie?	13

Checklist publiceren op internet

- 1.** Ga na of het te publiceren werk een origineel werk is, want alleen dan rust er auteursrecht op. Origineel is een werk dat oorspronkelijk is en een persoonlijk stempel van de maker draagt. Niet origineel is een technische reproductie (bijvoorbeeld een foto of een scan) van een tweedimensionaal kunstwerk (een schilderij of tekening).
- 2.** Ga na of er nog auteursrecht op het werk rust. Dit is het geval wanneer de maker nog geen 70 jaar geleden overleden of dat het werk is ontstaan. Indien de termijn van 70 jaar is verlopen, dan valt het werk op 1 januari van het jaar dat daarop volgt, in het publiek domein en mag iedereen het vrij gebruiken. Let wel op wanneer er sprake is van 'gestapeld auteursrecht' en er dus meerdere rechthebbenden zijn.
- 3.** Maak je gebruik van een van de uitzonderingen uit de Auteurswet? Dan mag je het werk vrij gebruiken. Let wel op dat je voldoet aan alle wettelijke voorwaarden die bij de uitzondering horen.
- 4.** Ga na of het werk is gemaakt door een werknemer in dienstverband. Als het werk 'vrij' is gemaakt, dan duurt het auteursrecht tot 70 jaar na de dood van de maker. Als het werk in dienstverband is gemaakt dan duurt het auteursrecht tot 70 jaar na ontstaan van het werk en is de werkgever van de maker de auteursrechthebbende.
- 5.** Ga na wie de auteursrechthebbende is. Dit kan ook iemand anders zijn dan de maker (bijvoorbeeld een erfgenaam). Let op: er kunnen meerdere rechthebbenden tegelijkertijd zijn.
- 6.** Is de auteursrechthebbende aangesloten bij een auteursrechtenorganisatie? Het verzoek van toestemming loopt dan via deze organisatie evenals het betalen van een vergoeding voor het gebruik. Probeer over tarieven altijd te onderhandelen!
- 7.** Als de auteursrechthebbende niet is aangesloten bij een auteursrechtenorganisatie, vraag dan toestemming aan de auteursrechthebbende zelf. Zorg dat je de toestemming schriftelijk krijgt (bijvoorbeeld per e-mail), dit voorkomt achteraf eventuele bewijsproblemen.
- 8.** Als de auteursrechthebbende onbekend of onvindbaar blijkt te zijn en er geen toestemming gegeven kan worden, mag je het werk niet publiceren op internet. Als je het risico neemt dit wel te doen, zorg dan dat er een goede disclaimer op de website staat en tevens een klachtenregeling met contactinformatie waar mensen die een claim menen te hebben zich kunnen melden. Onthoud wel dat het publiceren op deze manier in strijd is met de Auteurswet.
- 9.** Ga na of er in het werk mensen herkenbaar zijn afgebeeld en of het werk (bijzondere) persoonsgegevens bevat. Als mensen herkenbaar zijn afgebeeld en het portret in opdracht is gemaakt heb je van de geportretteerde toestemming nodig om te publiceren. Als het werk (bijzondere) persoonsgegevens bevat, moet je ook toestemming vragen aan de persoon op wie de persoonsgegevens betrekking hebben.
- 10.** Als het werk als een reproductie is verkregen via een (bestel)contract ga dan na of er nog gebruiksvoorwaarden in het contract staan. Publiceer de reproductie dan met in achtname van deze voorwaarden. De voorwaarden zijn een contractuele verplichting!

Inleiding

In deze leidraad wordt een beknopt overzicht gegeven van de factoren en regels waar je rekening mee moet houden als je tekst, beeld of ander auteursrechtelijk beschermd werk gaat publiceren op een van de websites van het museum. De checklist neemt je langs alle belangrijke punten waar je op moet letten bij het publiceren op internet en is een samenvatting van wat in deze leidraad aan de orde komt.

De focus in deze leidraad is het geven van aanwijzingen hoe om te gaan met het publiceren van andermans werk; werk waar het museum zelf geen auteursrecht op heeft. De aanwijzingen zijn daarom geschreven vanuit het perspectief van het museum als gebruiker van andermans (beschermd) werk. Uiteraard zijn de aanwijzingen en aandachtspunten evengoed te gebruiken bij het publiceren van eigen werk, dus werk waar het museum zelf auteursrecht op heeft. Dan verschuift het perspectief van het museum als gebruiker naar dat van het museum als rechthebbende. De vraag die het museum zich dan steeds moet stellen is 'wie mag het werk gebruiken en onder welke voorwaarden?'.

Auteursrecht

Algemene introductie Auteurswet en de auteursrechten

De Auteurswet is in 1912 in het leven geroepen om de auteur (de maker) van een oorspronkelijk werk van 'letterkunde, wetenschap of kunst' te beschermen tegen ongeëigend gebruik van zijn of haar werk door de auteur het uitsluitend recht te geven om zijn of haar werk openbaar te maken of te verveelvoudigen. Dit betekent dat het wettelijk vereist is om een auteur/maker vooraf toestemming te vragen als je een werk wil openbaar maken of verveelvoudigen. Dit stelt de auteursrechthebbende ook in de gelegenheid om aan die toestemming een bepaald bedrag te koppelen, een gebruiksvergoeding (auteursrechtvergoeding), en zo economisch te kunnen profiteren van zijn werk.

Exploitatierchten

Je noemt het uitsluitend recht op openbaar maken en verveelvoudigen van het werk dan ook wel de exploitatierchten van een auteursrechthebbende. Een auteur kan deze exploitatierchten overdragen. Maar dit kan alleen als dit schriftelijk gebeurt en de overeenkomst door beide partijen is ondertekend. Dit betekent dat de rechthebbende niet altijd per definitie ook de maker is van een werk. Als een auteur/maker zijn auteursrechten heeft overgedragen heeft hij geen zeggenschap meer over die rechten. Toestemming moet gevraagd worden aan degene die de rechten heeft; degene die door overdracht auteursrechthebbende is geworden. Dit kan een natuurlijk persoon zijn, maar ook een rechtspersoon. Met het zogenaamde 'copyrightnotice', het ©-teken, maak je bekend dat je auteursrechthebbende bent en dat een werk dus is beschermd. Echter iedereen kan het ©-teken gebruiken, ook als men niet rechthebbende is, het is dus geen bewijs dat degene die het teken gebruikt ook echt rechthebbende is.

Persoonlijkheidsrechten

Naast exploitatierechten bezit de auteur ook nog een aantal persoonlijkheidsrechten ook wel 'morele rechten' genoemd. Deze persoonlijkheidsrechten, houden in dat een auteur het recht heeft op naamsvermelding en vermelding van de titel van het werk. Daarnaast heeft de auteur het recht zich te verzetten tegen openbaarmaking van zijn werk onder een andere naam dan de zijne. Hij heeft tevens het recht zich te verzetten tegen wijziging, verminking, misvorming of andere aantasting van het werk. In tegenstelling tot de exploitatierechten kan een auteur deze persoonlijkheidsrechten niet overdragen omdat deze zijn verbonden aan de persoon van de maker. Houd deze persoonlijkheidsrechten ook altijd in het achterhoofd bij het online zetten van werk zeker als dit in bewerkte vorm gebeurt of wanneer een beeld of tekst in een specifieke context wordt gebruikt, waar een auteur zich mogelijk niet prettig bij voelt.

Naburige rechten

Naast het auteursrecht bestaan er ook nog naburige rechten. Bij het publiceren van audiovisueel materiaal op internet moet naast het auteursrecht ook rekening worden gehouden met naburige rechten. Naburige rechten zijn met het auteursrecht verwante rechten en zij zijn er voor de uitvoerders van bepaalde werken, zoals musici, toneelspelers maar ook producenten van een film. Met naburige rechten wordt er gedoeld op de rechten van uitvoerende kunstenaars, omroeporganisaties en producenten met betrekking op hun vertolkingen, geproduceerde werken en uitzendingen. Voor het publiek toegankelijk maken van werken waarop naburige rechten rusten, is toestemming vereist van respectievelijk de uitvoerend kunstenaar, de omroeporganisatie of de producent.

Openbaar maken en verveelvoudigen

Wat wordt er nu precies bedoeld met openbaar maken of verveelvoudigen?

Verveelvoudigen is het kopiëren of reproduceren van een werk. Het scannen, fotokopiëren of downloaden van een werk valt bijvoorbeeld onder verveelvoudigen.

Openbaar maken, zo stelt de wet, is de openbaarmaking van een verveelvoudiging van het geheel of een gedeelte van het werk. Het publiceren op internet of het uploaden van bestanden zijn vormen van openbaarmaking.

Wie wordt er beschermd en hoe lang?

De Nederlandse Auteurswet beschermt auteurs die de Nederlandse identiteit hebben of waarvan Nederland de verblijfplaats is. Ook worden werken die voor het eerst in Nederland openbaar worden gemaakt beschermd. Maar Nederland is ook aangesloten bij internationale verdragen, zoals de Berner Conventie en het TRIPs-verdrag. Hierdoor beschermt de Auteurswet ook de auteurs die onderdaan zijn van de landen die aangesloten zijn bij deze verdragen. De bescherming van de Nederlandse Auteurswet reikt dus verder dan de Nederlandse grens.

Een website is over de gehele wereld te bekijken. Het is daarom goed om te weten dat een inbreuk op het auteursrecht – namelijk de openbaarmaking van een werk zonder toestemming – ook in de gehele wereld kan plaatsvinden. De auteursrechthebbende kan in het land waar de inbreuk heeft plaatsgevonden een procedure starten.

Rechthebbende

In principe komt het auteursrecht toe aan de feitelijke auteur/maker van het werk. Maar ook anderen kunnen rechthebbende zijn en in geval van een gezamenlijk gemaakt werk kunnen er ook meerdere rechthebbenden tegelijkertijd zijn. Als er sprake is van een werknemer-werkgever relatie dan komt het auteursrecht van het werk dat de werknemer creëert in dienstverband aan de werkgever toe op grond van het zogenaamde werkgeversauteursrecht. Daarnaast geldt, in geval een rechtspersoon of openbare instelling voor het eerst een werk openbaar maakt waarvan de feitelijke maker niet genoemd wordt (zoals bijvoorbeeld bij een folder van een museum), dat de rechtspersoon of de openbare instelling wordt vermoed de auteursrechten te hebben. Een auteur/maker kan zijn auteursrechten overdragen aan een ander natuurlijk persoon, maar ook aan een rechtspersoon, een stichting bijvoorbeeld. Na zijn overlijden zijn tot 70 jaar na het overlijden de erfgenamen van de maker rechthebbende.

Belangrijk om hier nog te vermelden is dat het eigendom van een werk niet automatisch inhoudt dat de eigenaar ook het auteursrecht houdt. Dit is een groot misverstand dat bestaat. Het auteursrecht heb je pas als dat schriftelijk is overgedragen door de auteur/maker. Toestemming aan een museum vragen voor het publiceren van een foto met daarop een werk uit hun collectie is dus niet afdoende als het museum niet ook het auteursrecht heeft op dat werk of de foto. Dat is iets waar een museum als leverancier van materiaal (denk daarbij aan de fotobesteldiensten) op moet letten.

Duur

Het auteursrecht duurt niet eeuwig, maar is aan een bepaalde termijn gebonden. Het auteursrecht duurt tot 70 jaar na het overlijden van een auteur/maker. Als een rechtspersoon het auteursrecht heeft op een werk, dan geldt dit auteursrecht tot 70 jaar na het ontstaan van het werk of vanaf de eerste publicatie van dat werk. Voor naburige rechten geldt een kortere termijn, zij gelden tot 50 jaar, vanaf de eerste rechtmatige publicatie, uitvoering of uitzending van een werk.

Het werk valt in het publiek domein op 1 januari van het jaar dat volgt op het laatste jaar van de termijn. Een voorbeeld: Mondriaan is overleden op 1 februari 1944. Het auteursrecht op zijn werk duurt tot 2014. Zijn werk mag vrij gebruikt worden op 1 januari 2015.

Toestemming

Je moet altijd van tevoren toestemming aan de auteursrechthebbende vragen als je een auteursrechtelijk beschermd werk op internet wil publiceren. In sommige gevallen moet je ook toestemming vragen aan de rechthebbende van een naburig recht. Het is verstandig om de toestemming schriftelijk vast te leggen. Dit kan ook in de vorm van een licentie, een overeenkomst voor eenmalige toestemming van de auteursrechthebbende voor een overeengekomen en een tevoren bepaald gebruik in een bepaalde oplage van een werk. Aan een licentie kan een periode gekoppeld worden en voorwaarden voor het gebruik.

Creative Commons licenties

Op internet wordt veel gebruik gemaakt van Creative Commons licenties.

Creative Commons is een nieuw systeem om met auteursrechten om te gaan. Waar het huidige auteursrecht het principe hanteert van 'alle rechten voorbehouden', gaat het systeem van Creative Commons uit van het principe 'sommige rechten voorbehouden'. Het systeem is voortgekomen uit de vraag naar een handiger en werkzamer auteursrechtstelsel op internet, waarin een mogelijkheid werd gecreëerd om werk vrij te

geven aan anderen om er gebruik van te maken, maar wel onder de voorwaarden die de auteur stelt. Primair zijn de Creative Commons licenties dan ook in het leven geroepen om auteurs het mogelijk te maken te kunnen beslissen onder welke voorwaarden zij het hergebruik van het materiaal dat ze aanbieden, toestaan.

Creative Commons licenties zijn gestandaardiseerde licenties tussen een auteursrechthebbende en elke willekeurige gebruiker waarbij het uitgangspunt is dat de gebruiker het recht krijgt tot gratis toegang tot het werk en de gebruiker op zijn beurt contractueel verplicht is zich te houden aan de licentievoorwaarden. Door het gebruik van herkenbare icoontjes die op het internet bij het werk geplaatst worden, is voor de gebruiker meteen duidelijk dat er een Creative Commons licentie op het betreffende werk rust. Met elke licentie geeft de licentiegever een wereldwijde, vergoedingsvrije, niet-exclusieve en eeuwigdurende licentie het werk te gebruiken.

Omdat Creative Commons licenties voortkomen uit de internetsector is het niet verwonderlijk dat er direct een goed technisch systeem omheen is gebouwd. Zo kunnen Creative Commons licenties als metadata worden meegestuurd met de digitale werken, en kunnen dus ook worden gelezen door bijvoorbeeld zoekprogramma's. Het voordeel hiervan is dat je gemakkelijk op werk kan zoeken dat vrij gebruikt kan worden, maar ook dat als je digitaal werk vindt, dat het duidelijk is wat voor rechten hierop rusten.

Je kunt alleen een werk van een Creative Commons licentie voorzien als je zelf auteursrechthebbende bent en ook nadat een licentie is gevestigd op een werk blijf je je auteursrecht behouden. Door het gebruik van een Creative Commons licentie geef je enkel aan gebruikers er aan andere met je auteursrecht om te willen gaan.

Creative Commons licenties werken dan ook nooit restrictief ten aanzien van beperkingen van het auteursrecht of de uitputtende werking van auteursrecht. Dat wil zeggen dat in gevallen waarin de Auteurswet bepaald gebruik zonder toestemming toestaat, men een werk met een Creative Commons licentie ook in zo'n geval vrij mag gebruiken. Dus je mag bijvoorbeeld citeren uit een werk waar een Creative Commons licentie op van toepassing is, ongeacht de voorwaarden van de Creative Commons licentie.

Een voordeel voor musea in het geval zij Creative Commons licenties gebruiken, is dat als een museum met een kunstenaar of een auteur afsprekt om een Creative Commons licentie van toepassing te laten zijn op zijn werk, het in een keer de toestemming voor verveelvoudigen en openbaar maken heeft geregeld voor alle gevallen die voldoen aan de voorwaarden in de specifieke Creative Commons licentie. Een museum kan het werk dan op het internet publiceren, maar ook ergens anders publiceren, zoals in een museumpublicatie, zonder telkens toestemming te vragen. Zolang het museum zich houdt aan de voorwaarden van de gekozen Creative Commons licentie hoeft het museum geen toestemming te vragen en dat scheelt natuurlijk een hoop werk.

Steeds meer musea zoeken op internet interactie met hun bezoekers. Een aantal van de Creative Commons licenties geeft musea de mogelijkheid hebben om bezoekers te betrekken bij de collectie, door ze bijvoorbeeld vertalingen te laten maken van teksten. Vertalen is namelijk een bewerking en daar is toestemming voor nodig.

Het Creative Commons systeem is een internetvriendelijk systeem en inmiddels heeft de rechter zich al uitgesproken over de rechtsgeldigheid van de licenties; handelen in strijd met

een licentie is onrechtmatig. Maar bedenk wel dat wanneer eenmaal een licentie is afgegeven, de licentie niet meer ingetrokken kan worden.

Zie voor meer informatie en een uitgebreide uitleg over de verschillende soorten licenties van Creative Commons: <http://www.creativecommons.nl>

Auteursrechtenorganisaties

Sommige auteurs zijn aangesloten bij auteursrechtenorganisaties, ook wel collectieve beheersorganisaties voor auteursrechten (cbo's) genoemd. Meestal beheren zij de exploitatierechten namens de aangesloten auteurs. Soms hebben zij de auteursrechten overgedragen gekregen en kan een auteur/maker niet meer zelfstandig en in bepaalde specifieke situaties toestemming geven, hij is zijn rechten kwijt. Als je een werk van een auteur die aangesloten is bij zo'n auteursrechtenorganisatie op internet wil publiceren, moet je toestemming vragen aan de auteursrechtenorganisatie en betaal je doorgaans ook een vergoeding tegen vaak een vast tarief aan die organisatie. Probeer altijd te onderhandelen over de vergoeding. Het gebruik door non-profit cultuurinstellingen rechtvaardigt een gereduceerd tarief. De meeste auteursrechtenorganisaties weten niet goed wat zij aan moeten met de grootschalige digitaliseerprojecten van erfgoedinstellingen waarbij een enorme hoeveelheid materiaal online komt. Dit biedt voor musea een opening om te onderhandelen. Zie voor een overzicht van auteursrechtenorganisaties: <http://www.voice-info.nl>

Uitzonderingen op de Auteurswet

De wetgever heeft op het uitsluitende recht van de auteur op verveelvoudigen of openbaar maken van zijn werk een paar uitzonderingen gemaakt. Deze uitzonderingen zijn gemaakt met het oog op de belangen van derden of van de samenleving als geheel. Toegankelijkheid van informatie is namelijk ook belangrijk.

Privégebruik

Het is binnen zekere grenzen toegestaan om voor eigen gebruik en voor studiedoeleinden een of enkele verveelvoudigingen te maken van een werk. Alleen natuurlijke personen kunnen van deze uitzondering gebruik maken, rechtspersonen niet. Een medewerker van het museum mag dus voor eigen gebruik een kopietje maken van een artikel uit een boek, het museum als organisatie mag dat niet, daar geldt het reprorecht voor.

Wat niet is toegestaan, is de gemaakte kopieën openbaar te maken, bijvoorbeeld door op internet te zetten. Daar heb je toestemming voor nodig van de auteursrechthebbende. Bij het kopiëren van werken van beeldende kunst voor eigen gebruik of studie geldt nog als regel dat de kopie duidelijk moet verschillen van het origineel, bijvoorbeeld door grootte of de toegepaste werkwijze.

Citaatrecht

Je mag ter ondersteuning van aankondigingen, beoordelingen, polemieken of wetenschappelijke verhandelingen of uitingen met een vergelijkbaar doel citeren uit een werk. Bij een citaat denk je misschien direct aan tekst, maar je mag ook, ter ondersteuning van een tekst bijvoorbeeld, een foto, een still van een film of een geluidsfragment citeren. Wel zijn er aan het gebruik van een citaat een aantal vereisten verbonden. Zo mag je alleen citeren uit andermans werk als het een duidelijk aanwijsbaar doel dient. Je mag ook niet

meer overnemen dan strikt noodzakelijk is en er moet een inhoudelijk verband zijn met de context waarin geciteerd wordt. Het citaat moet met andere woorden ergens op terugslaan en dat moet blijken uit de tekst. Een foto die puur ter illustratie op de homepage wordt gezet, valt niet onder het citaatrecht. Bij een citaat is het altijd verplicht de bronvermelding inclusief naam van de auteur erbij te plaatsen.

Aan afbeeldingen of geluidsfragmenten zijn geen wettelijke afmetingen verbonden. Je hoeft enkel de regels van het citaatrecht in acht te nemen en het is van belang dat je daarbij ook denkt aan de belangen van de auteur.

Werken van de overheid

Op wetten, besluiten en verordeningen die door de openbare macht zijn uitgevaardigd en op rechterlijke uitspraken en administratieve beslissingen rust geen auteursrecht.

Onder de openbare macht vallen de publiekrechtelijke instellingen en ook de zelfstandige bestuursorganen, voor zover zij een publiekrechtelijke taak uitvoeren. Hieronder vallen bijvoorbeeld het Nationaal Archief en Instituut Collectie Nederland. De overheid kan echter een auteursrechtvoorbehoud maken. Als er sprake is van zo'n auteursrechtvoorbehoud, dan mag het werk niet zonder toestemming gebruiken.

De overheid moet wel zelf maker zijn, dus de beperking gaat niet op voor werken die zijn gemaakt door derden, zoals freelancers. Op werk in de collectie van erfgoedinstellingen hebben vaak de fotograaf of een kunstenaar auteursrecht, los van een eventueel auteursrechtvoorbehoud.

Kunst en bouwwerken op openbare plaatsen

Kunst en bouwwerken op openbare plaatsen mogen door iedereen vrij verveelvoudigd en openbaar gemaakt worden omdat zij deel uitmaken van het straatbeeld en dus het publiek domein. In de meeste gevallen komt het verveelvoudigen en openbaar maken neer op het fotograferen van het werk en het publiceren van de foto. Een voorwaarde is wel dat het kunstwerk of bouwwerk wordt afgebeeld zoals het zich bevindt in de openbare ruimte. Het werk mag de hoofdvoorstelling zijn van een foto, maar het maken van een uitsnede is niet toegestaan.

Openbare tentoonstelling en openbare verkoop

Musea en archieven mogen ter promotie van een openbare tentoonstelling of openbare verkoop afbeeldingen van werk uit eigen collectie of bruiklenen gebruiken. Het afbeelden van het werk mag voor zover dit noodzakelijk is voor de promotie van de openbare tentoonstelling of verkoop.

Let op, het gaat hier enkel om de promotie van een openbare tentoonstelling of verkoop en dus niet om bijvoorbeeld een (tentoonstellings-)catalogus. De wetgever sluit commercieel gebruik van deze uitzondering expliciet uit.

Overige uitzonderingen

Overige uitzonderingen, die in deze leidraad niet besproken worden, zijn het gebruik van werken ten behoeve van het onderwijs, het gebruiken van reproducties in een intern digitaal systeem (intranet) en het maken van reproducties bij reële dreiging van verval. Deze laatste uitzondering wordt ook wel de preserveringskopie genoemd; de kopie ter conservering, restauratie of migratie van een werk. Meer informatie over deze uitzonderingen is te lezen in 'Auteursrecht' van Spoor, Verkade en Visser (2005) en 'Juridische wegwijzer. Archieven en Musea online' van Beunen en Schiphof (2006).

Publiceren op internet

Het publiceren van een werk op internet gaat gepaard met verveelvoudigen en openbaar maken. Deze twee handelingen komen, zoals hierboven al uitgelegd, exclusief toe aan de auteursrechthebbende, en de rechthebbende zal je dus altijd vooraf om toestemming moeten vragen voordat je een werk mag publiceren op internet. Waar je precies toestemming voor moet vragen hangt af van wat er verveelvoudigd en openbaar gemaakt gaat worden.

Er wordt van alles online gezet. Het enkele feit dat iets online staat wil nog niet zeggen dat iedereen dat vrij mag gebruiken, hoewel dat wel vaak gedacht wordt. Ook voor het kopiëren van auteursrechtelijk beschermde werken die op internet staan heb je toestemming nodig. Hieronder volgt een overzicht van hoe je moet omgaan met publiceren van verschillend materiaal. Zie voor de voorwaarden om gebruik te maken van een van de uitzonderingen op het toestemmingsvereiste van de Auteurswet, de paragraaf hierboven.

Tekst

Algemeen

Als je een tekst wilt publiceren van een auteur die reeds 70 jaar geleden is overleden, dan mag dat zonder toestemming. Al het auteursrechtelijk beschermd werk vervalt na verloop van 70 jaar na het overlijden van de auteur in het publiek domein en verliest dus de bescherming van de Auteurswet. In het geval een rechtspersoon auteursrechthebbende is of het gaat om een tekst van een anonieme auteur, is dat al eerder, namelijk 70 jaar na de eerste openbaarmaking van de tekst.

Geschriftenbescherming op niet-origineel tekstmateriaal

Geschriften die niet origineel zijn, en waar dus geen auteursrecht op rust worden in Nederland toch beschermd. Dit heet de geschriftenbescherming en deze houdt in dat degene die het geschrift heeft opgesteld of de uitgever daarvan tot 70 jaar na openbaarmaking zijn beschermd. Je moet hier dus ook toestemming vragen aan degene die de geschriftenbescherming draagt voordat je het tekstmateriaal publiceert.

Bij niet-origineel tekstmateriaal kan je denken aan bijvoorbeeld programmaboekjes of een telefoonboek.

Krantenartikelen

Bij krantenartikelen is het belangrijk na te gaan of het artikel is gemaakt in dienstverband of door een freelance auteur. Als het gemaakt is door een auteur in dienstverband, een werknemer, dan heeft de uitgever van de krant het auteursrecht en geldt het auteursrecht tot 70 jaar na publicatie. Als het krantenartikel is geschreven door een freelance auteur dan is hij auteursrechthebbende en geldt het auteursrecht tot 70 jaar na de dood van de auteur.

Als er naast tekst ook bijvoorbeeld een foto in het artikel voorkomt, of een tekening, dan heb je ook de toestemming nodig van de auteursrechthebbende van de foto of tekening. Ook hierbij is het belangrijk om te weten of de auteur van de foto of tekening in dienstverband het werk heeft gemaakt of als freelancer. Hier gelden dan dezelfde respectievelijke termijnen.

Foto's, illustraties en andere beeldmateriaal

Algemeen

Als een foto of tekening origineel is, dan rust daar auteursrecht op. En het is al een aantal keer aan de orde gekomen; voor het gebruik van beschermd materiaal is eerst toestemming nodig van de rechthebbende. Echter niet alle foto's vallen onder de auteursrechtelijke bescherming. Foto's waarbij het ontbreekt aan originaliteit missen bescherming van de Auteurswet en mag je dus zondermeer gebruiken. Bijvoorbeeld foto's uit pasfotohokjes, foto's van beveiligingscamera's, maar ook de technisch perfecte reproductie van een tweedimensionaal werk (een schilderij bijvoorbeeld). Deze foto's zijn niet origineel omdat ze het 'persoonlijk stempel' van de fotograaf missen; hij of zij heeft nergens originele keuzes kunnen maken in het proces en dit werk wordt dan ook niet beschermd.

Van belang is om te weten of een fotograaf of illustrator werk in eigen beheer heeft gemaakt, of dat de foto of illustratie is gemaakt in dienstverband. De fotograaf die in dienst van het museum een foto van een beeldhouwwerk heeft gemaakt heeft daar geen auteursrecht op, want dat rust bij het museum. Aan het museum zal toestemming gevraagd moeten worden om de foto te mogen gebruiken.

Verweesde werken

Mocht de auteur of auteursrechthebbende onbekend zijn, dan kan je een schatting maken van de leeftijd van de foto om te beoordelen of het werk nog beschermd zou zijn. Voor foto's geldt namelijk dat als de auteur onbekend is, het auteursrecht 70 jaar na de eerste openbaarmaking vervalt.

Is het twijfelachtig of de foto al meer dan 70 jaar geleden openbaar gemaakt is of is het duidelijk dat de foto minder dan 70 jaar geleden openbaar is gemaakt en kan je dus geen toestemming vragen omdat de auteur onbekend is, dan mag de foto niet op internet geplaatst worden. Hetzelfde geldt voor foto's waarvan de auteursrechthebbende wel bekend is, maar onvindbaar. Foto's waarvan rechthebbenden onbekend of onvindbaar zijn worden ook wel verweesde werken genoemd.

Je kunt je in die gevallen tot Stichting FotoAnoniem wenden. Dit is een onderdeel van Burafo (een stichting tot bescherming en handhaving van foto-auteursrechten). Stichting FotoAnoniem verleent tegen een billijke vergoeding een vrijwaring. Je kan de foto dan op internet zetten en als er dan toch een claim komt tegen de inbreuk op het auteursrecht nemen zij die voor hun rekening. Ook zoeken zij naar de gegevens van de auteur of eventuele nabestaanden.

In de praktijk worden veel verweesde werken online gezet – veelal door musea - om het toch voor het publiek beschikbaar te maken. Er wordt dan een disclaimer op de website gezet waarin staat dat getracht is de rechthebbenden van het gepubliceerde materiaal op te sporen om hun toestemming te vragen voor het openbaar maken op internet, maar dat dit niet in alle gevallen is gelukt. Daarnaast wordt dan een klachtenregeling op de website gezet met contactinformatie waar mensen, die een claim menen te hebben, zich kunnen melden. Onthoud wel dat het publiceren op deze manier in strijd is met de Auteurswet en dat ook met een goede disclaimer en klachtenregeling, dit een risico met zich meebrengt, het gebruik van een disclaimer heft de onrechtmatigheid van de publicatie namelijk niet op.

Foto's van kunstwerken

Naast het auteursrecht op de foto, rust er vaak ook nog auteursrecht op het kunstwerk dat is afgebeeld op de foto. Dit wordt ook wel 'gestapeld auteursrecht' genoemd. Als dit het geval is, moet je naast het vragen van toestemming aan de auteursrechthebbende van de foto, ook toestemming vragen aan de auteursrechthebbende van het kunstwerk. Immers het publiceren van een foto van een werk op internet is een openbaarmaking van zowel die foto als het afgebeelde kunstwerk. Als je een foto van een kunstwerk publiceert, neem dan in de bronvermelding zowel de naam van de fotograaf als de naam van de kunstenaar op en de titel van het kunstwerk.

Er is geen sprake van auteursrecht bij een foto als het gaat om een technisch perfecte reproductie van een tweedimensionaal werk. Hier hoeft je dus niet om toestemming aan de fotograaf te vragen, maar als er nog auteursrecht rust op het afgebeelde kunstwerk dan moet je wel de auteursrechthebbende van het kunstwerk (in de meeste gevallen een modern schilderij) om toestemming vragen.

Portretrecht

Op foto's kan het portretrecht van toepassing zijn. Als personen voldoende herkenbaar zijn afgebeeld, dan spreek je van een portret. Als het portret in opdracht is gemaakt, heb je altijd toestemming van de geportretteerde nodig voor het gebruik van het portret.

Als het portret niet in opdracht is gemaakt, mag de foto (of foto van een geschilderd portret) in principe zonder toestemming worden gepubliceerd. Maar de geportretteerde kan wel achteraf bezwaar maken tegen de publicatie. Dit kan als de geportretteerde een persoonlijk of moreel belang heeft dat de foto niet gepubliceerd wordt. Een moreel belang is bijvoorbeeld een portret van iemand op het naaktstrand. Een commercieel belang heeft bijvoorbeeld een bekend persoon die normaal geld vraagt voor een portret. Denk bijvoorbeeld aan een bekende Nederlander die spreekt op het Museumcongres. De toestemming van de auteursrechthebbende, bijvoorbeeld de fotograaf, houdt overigens geen toestemming in van de geportretteerde.

Audiovisueel materiaal

Algemeen

Bij een film zijn er vaak veel makers, zoals de scenarioschrijver, de componist van de filmmuziek, maar ook een regisseur, producent en acteurs. In de Auteurswet is het daarom nu zo geregeld dat voor films, documentaires en televisieprogramma's gemaakt na 1 augustus 1985 het auteursrecht komt te liggen bij de producent. Voor films van vóór die datum moet je wel nog elke auteursrechthebbende om toestemming vragen.

Bij kleine producties zal het vaak zo zijn dat de feitelijke maker ook de producent is. Deze regel heeft wel een uitzondering: het auteursrecht van de producent omvat niet het auteursrecht van de componist van de muziek en de schrijver van de liedteksten. De muziek wordt als onafhankelijk deel gezien en je moet dus voor het gebruik van filmmuziek apart om toestemming vragen.

De duur van het auteursrecht op audiovisueel materiaal is nu vastgesteld op 70 jaar na de dood van de langstlevende van de volgende vier: de hoofdregisseur, de scenarioschrijver, de schrijver van de dialogen of de componist van de muziek. Deze regel geldt voor audiovisueel materiaal na 29 december 1995. Voor materiaal van vóór die datum geldt dat het auteursrecht duurt tot 70 jaar na de dood van de langstlevende onder alle makers van het audiovisuele materiaal, die kring is dus uitgebreider.

Geluid is een brede term en hieronder valt zowel een opgenomen interview als een opname van een opera. Op geluid kan auteursrecht rusten, als dit geluid voldoende origineel is. Van een muziekwerk is dit meestal wel direct duidelijk. Op een interview kan auteursrecht rusten als de gesproken teksten maar voldoende origineel zijn. Als er auteursrecht rust op het geluid dan moet je toestemming vragen aan de auteursrechthebbende van dat geluid. Naast een componist, die auteursrechthebbende is van de compositie, is bijvoorbeeld ook de schrijver van de liedteksten auteursrechthebbende.

Naburige rechten

Naast auteursrecht rusten er op audiovisueel materiaal meestal ook nog enkele naburige rechten, zoals van de acteurs en musici. Deze naburige rechten komen meestal echter allemaal toe aan de producent van het audiovisuele materiaal. Naburige rechten blijven tot 50 jaar na de eerste opname bestaan.

Portretrecht

Ook bij films, documentaires en televisieproducties kan het zo zijn dat personen herkenbaar in beeld komen. Het portretrecht is in deze situatie dan van kracht, alhoewel het zelden om een portret in opdracht gaat bij audiovisueel materiaal. Je hoeft dus (bijna) nooit toestemming te vragen aan de geportretteerde, maar je moet bij het publiceren wel rekening houden met het morele of commerciële belang van de geportretteerde. Vaak heeft een producent met acteurs en figuranten afgesproken dat zij hun rechten afstaan. Als dit zo is, hoeft je niet aan iedereen toestemming te vragen. Het is aan te raden om aan de producent te vragen wat hierover is afgesproken.

Links en andere internetverwijzingen

Als je publiceert op internet kan je met een link gemakkelijk verwijzen naar andere bronnen of werken op het internet. Er zijn echter verschillende manieren van doorlinken die ook een verschillende mate van rechtmatigheid hebben.

Hyperlink

Een hyperlink is de 'gewone' link op een webpagina. Deze is in principe legaal, omdat je slechts de gelegenheid biedt tot verveelvoudigen (kopiëren), maar zelf verveelvoudig je niet; je verwijst slechts naar een andere pagina. Het zelf verveelvoudigen is een vereiste voordat je kan spreken van een inbreuk op het auteursrecht. Met het gebruik van een hyperlink is dus niets aan de hand.

Er zijn echter wel een paar uitzonderingen op het legaal plaatsen van een hyperlink. Zo is 'inline linken' niet toegestaan. Bij inline linken wordt er een bestand van een andere site, zoals een afbeelding, direct opgenomen in de lopende tekst op de eigen pagina. Op deze manier lijkt het net alsof die afbeelding onderdeel is van de eigen pagina. Je maakt andermans werk zonder toestemming openbaar. Dit mag niet en zo heeft de rechter ook al een aantal keer geoordeeld.

Er zijn sites, zoals YouTube, die hun materiaal zo aanbieden dat dit makkelijk inline te linken is. Dat deze sites het toestaan, wil niet zeggen dat de auteursrechthebbende(n) van het

materiaal dit toestaan. Om een inline link te plaatsen moet je dus eerst toestemming vragen aan de auteursrechthebbende(n).

Deeplink

Een deeplink, ofwel dieplink, is het direct linken naar een bestand op een andere site. Als je op deze link klikt komt je dus niet op de pagina waarop het bedoelde bestand staat, maar je ziet enkel het bestand. Dit is een lastig gebied. Er zijn hierover geen duidelijke regels en ook nog maar heel weinig rechterlijke uitspraken. Je maakt met een dieplink in principe geen werk openbaar en je verveelvoudigt het ook niet. Echter het kan zo zijn dat de beheerder van de site waarop het bestand staat waar je naar verwijst zijn site niet dekkend kan exploiteren op deze wijze en dus bezwaar maakt tegen het gebruik van deeplinks naar zijn site. Anderen zullen misschien positief staan tegenover deeplinks omdat het ook weer extra bezoek genereert.

Framelink

Bij framen worden meerdere sites tegelijk getoond. Je kan op deze technische wijze twee sites tonen terwijl het eruit ziet alsof je maar naar één site kijkt. Volgens de rechter mag dit niet. Er wordt namelijk inbreuk gemaakt op het auteursrecht omdat de indruk wordt gewekt dat degene die 'framed' ook degene is die het materiaal publiceert. Dit mag niet omdat je volgens de Auteurswet je niet voor mag doen als de auteur van andermans werk.

Verwijzen naar ongeautoriseerd materiaal

Het kan zo zijn dat je een link plaatst die verwijst naar materiaal dat niet geautoriseerd is door de auteursrechthebbende. Alhoewel je dan dus officieel niets verveelvoudigt of openbaar maakt, maak je wel de inbreuk mede mogelijk. De rechter heeft bepaald dat het 'systematisch en gestructureerd verwijzen naar ongeautoriseerde openbaarstellingen' strafbaar is. Of het dus ook strafbaar is om een enkele link te plaatsen naar een ongeautoriseerde openbaarmaking is niet duidelijk. Voorzichtigheid is geboden. Het beste is altijd toestemming te vragen aan de auteursrechthebbende.

Persoonsgegevens

Het kan voorkomen dat in tekstmateriaal persoonsgegevens of bijzondere persoonsgegevens zijn opgenomen. Persoonsgegevens zeggen iets over de identiteit van een levende persoon en zijn bijvoorbeeld naam, geboortedatum, woonplaats, maar ook geslacht, e-mailadressen en foto's. Bijzondere persoonsgegevens zijn bijvoorbeeld gegevens over ras, geloofs- of levensovertuiging, gezondheid of een strafrechtelijke veroordeling.

Je moet om deze gegevens te mogen publiceren eerst toestemming vragen aan de persoon op wie de gegevens betrekking hebben. Dit volgt uit de Wet bescherming persoonsgegevens. Persoonsgegevens kunnen ook in audiovisueel materiaal voorkomen, bijvoorbeeld als iemand wordt getoond in zijn of haar persoonlijke levenssfeer, en ook dan is eerst toestemming nodig van de betreffende persoon om het te mogen gebruiken. Dit geldt ook als iemand is afgebeeld op een foto en duidelijk te identificeren is. Bijvoorbeeld op de foto's die worden gemaakt op het Museumcongres of de Nieuwjaarsreceptie van de Nederlandse Museumvereniging.

Het College van Bescherming Persoonsgegevens heeft op haar website de *Handleiding voor verwerkers van persoonsgegevens* staan waarin een duidelijk overzicht wordt gegeven wat nu precies wel en wat niet mag met persoonsgegevens. Op de website staat ook een richtsnoer *Publiceren van persoonsgegevens op internet* <http://www.cbpweb.nl>

Contractuele voorwaarden

In het geval materiaal is verkregen via een bestelcontract, dan kan het zijn dat aan het contract voorwaarden zijn verbonden en die moet je naleven bij het hergebruik van het materiaal. Soms worden in bruikleenovereenkomsten ook voorwaarden gesteld aan het publiceren van materiaal over en van het bruikleen.

Indien het materiaal van internet wordt gehaald, kijk dan goed of het materiaal onder een Creative Commons licentie beschikbaar is gesteld. Er bestaan verschillende Creative Commons licenties met verschillende voorwaarden. Zo kan bijvoorbeeld een voorwaarde zijn dat je het werk niet commercieel mag gebruiken of dat je het materiaal niet mag bewerken, maar alleen in de originele staat mag gebruiken en sommige licentiegevers staan zelfs elk gebruik toe. Lees deze voorwaarden dus goed voordat je iets gaat gebruiken.

Meer informatie?

Zijn er nog onduidelijkheden, heb je te maken met een heel specifieke situatie of wil je meer informatie over een van de onderwerpen in deze leidraad? Neem dan contact op met:

Mariska de Wit
M: 06 21 86 80 55
T: 020 62 54 295
E: mariskadewit@kunstenrecht.nl

artt. kunst en recht
www.kunstenrecht.nl